

Η ΝΕΚΡΟΠΟΛΗ ΤΗΣ ΑΙΑΝΗΣ ΚΟΖΑΝΗΣ

Σε απόσταση 1,5 χλμ. περίπου βορειανατολικά της σύγχρονης κωμόπολης Αιανής σε λόφο με το τοπωνύμιο Κάστρο της Μεγάλης Ράχης, αποκαλύφθηκαν οικοδομικά λείψανα ιδιωτικών κατοικιών και δημόσιων κτιρίων (Εικ. 1) που μπορούν να ταυτιστούν με την αρχαία Αιανή, πόλη γνωστή από τη γραπτή παράδοση και τις επιγραφικές μαρτυρίες.

Τα νεκροταφεία και οι συστάδες τάφων που ανασκάφτηκαν γύρω γύρω και χρονολογούνται από την Ύστερη Εποχή Χαλκού - Πρώιμη Εποχή Σιδήρου μέχρι τα υστεροελληνιστικά χρόνια, αντιστοιχούν με τη διάρκεια της ζωής της αρχαίας πόλης πάνω στο λόφο.

Στο χώρο της νεκρόπολης στη θέση Λειβάδια με τη μνημειακή ταφική αρχιτεκτονική (Εικ. 2), οι ταφές χρονολογούνται κυρίως στα αρχαϊκά και κλασικά χρόνια. Συνολικά ανασκάφτηκαν δώδεκα χτιστοί θαλαμωτοί και μικρότεροι κιβωτιόσχημοι τάφοι¹. Τέσσερις απ' αυτούς φέρουν ταφικούς περιβόλους, ορθογώνιες κατασκευές από γωνιόλιθους. Επιπλέον, τρεις περίβολοι περιέκλειαν λακκοειδείς ταφές.

Ο μεγαλύτερος τάφος έχει θάλαμο με διαστάσεις 4×4 μ. και πλευρές πλάτους 3 μ. περίπου. Ο θάλαμος έφερε οριζόντια στέγη από μακρόστενους δόμους που πατούσαν πάνω σε ξύλινο δοκάρι· διακρίνονται οι εγκοπές για την ένθεση του δοκαριού. Ενισχύονταν πιθανόν και με αρράβδωτο κίονα, τμήμα του οποίου βρέθηκε πεσμένο μέσα στο θάλαμο, καθώς και από πλέγμα σανίδων που στηριζόταν στην πατούρα που δημιουργείται στο πάνω μέρος.

Μέσα στον τάφο και έξω απ' αυτόν, συγκεκριμένα σε αρκετό βάθος από τη νότια πλευρά, βρέθηκαν τμήματα δωρικών κιονοκράνων και γείσων με σταγόνες. Τμήμα βάσης μεγάλου κίονα βρέθηκε επίσης πάνω στη διαρπαγμένη κατά μία σειρά δυτική πλευρά. Τα αρχιτεκτονικά αυτά μέλη υπαγορεύουν πιθανότατα ναόσχημη μορφή πάνω από τον ταφικό θάλαμο. Παρά τη σύληση και την καταστροφή διασώθηκαν επιφάνειες με γραπτή διακόσμηση και λιγοστά χρυσά και επίχρυσα αντικείμενα, όπως χρυσά ελάσματα με εμπίεστη διακόσμηση δεκαεξάφυλλου ρόδακα και αργυρά επιχρυσωμένα κισσόφυλλα².

1. Για τον τύπο των τάφων βλ. Αικ. Δεσποίνη, ΑΑΑ XIII, 1980, 202 σημ. 9, Π. Χρυσοστόμου, Ο τύμβος Α της Ραχώνας Πέλλας, Αμνητός (1987) 1014 σημ. 20, Σ. Σαμαρτζίδου, Το Αρχαιολογικό Έργο στη Μακεδονία και Θράκη 1, 1987, 327 κ.ε.

2. Βλ. Αρχαία Μακεδονία (1988) Κατάλογος της Έκθεσης στην Αυστραλία, 370 αρ. 333 α, β.

Ο δεύτερος μεγάλος τάφος εντοπίστηκε σε απόσταση λίγων μέτρων δυτικότερα, στην ίδια περίπου ευθεία και σε ελάχιστα χαμηλότερο επίπεδο. Ο ταφικός θάλαμος έχει εσωτερικές διαστάσεις $3,48 \times 2,60$ μ. και διασώζει τους μονόλιθους της επίπεδης στέγης που ενισχύονταν με ξύλινο δοκάρι. Οι αρχαίοι τυμβωρύχοι σύλησαν τον τάφο από τρύπα που άνοιξαν σε έναν απ' αυτούς, πάχους 0,95 μ. Οι μονόλιθοι εξωτερικά συνδέονται με μολύβδινους ζητόμορφους συνδέσμους.

Από τα υπολείμματα των κτερισμάτων μπορεί να χρονολογηθεί στον 5ο αι. π.Χ. και είναι μεταγενέστερος οικοδομήματος με ταφικό-λατρευτικό χαρακτήρα, το νότιο τμήμα του οποίου κατάρρεψε με το χτίσιμό του. Το οικοδόμημα αυτό κλείνει μέσα σε ορθογώνια κάτοψη μεγάλο επίσης χτιστό τάφο που σώζει στη θέση δύο από τους πέντε καλυπτήριους μονόλιθους της οροφής. Πάνω τους διακρίνονται τα ίχνη από την τοποθέτηση υπολειμμάτων της πυράς του νεκρού. Οι υπόλοιποι τάφοι είναι μικροτέρων διαστάσεων και συλήθηκαν επίσης κατά την αρχαιότητα. Οι εσωτερικές πλευρές τους είναι επιχρισμένες με υπόλευκο κονίαμα και διακοσμούνται με κόκκινη ταινία. Σε δύο τάφους υπήρχαν ιωνικές γραπτές στήλες με τις βάσεις τους. Στον έναν η στήλη βρέθηκε πεσμένη μέσα στον τάφο και σώζει ίχνη από το γραπτό ανθέμιο της επίστεψης, στον άλλο βρέθηκε πλαγιασμένη έξω.

Ανάμεσα στα ευρήματα που περισυλλέχτηκαν από την έρευνα των τάφων αυτών, συγκαταλέγονται έργα της μεγάλης πλαστικής αρχαϊκών χρόνων (κορμός κούρου, κεφάλι κόρης, λιοντάρι κλπ.), πήλινα ειδώλια διαφόρων τύπων και εργαστηρίων, αγγεία και όστρακα μελανόμορφης και ερυθρόμορφης αγγειογραφίας, οστέινα περίτμητα πλακίδια με παραστάσεις γυναικών, πολεμιστών, αρμάτων, ζώων και υδρόβιων πτηνών και δύο χάλκινες ασπίδες.

Από τη συστηματική σύληση διέφυγαν μερικοί λακκοειδείς τάφοι, απλά σκάμματα στο χώμα, μέσα στα οποία τοποθετούσαν τους νεκρούς. Στο στόμα έφεραν χρυσά ή αργυρά ρομβοειδή ελάσματα, τα επιστόμια. Είναι διακοσμημένα με έκτυπη φυτική διακόσμηση και ένα φέρει παράσταση δύο λιονταριών και αετών. Γύρω γύρω τοποθετούνταν χάλκινες φιάλες, ειδώλια πήλινα και οστέινα, γυάλινα αγγεία, λήκυθοι, κύλικες, οινοχόες, σιδερένιοι οβελίοι. Οι γυναικείες ταφές έφεραν πολυτιμότερα κτερίσματα, χρυσά σκουλαρίκια (Εικ. 3, 4), χρυσές (Εικ. 5), αργυρές και χάλκινες περόνες, χρυσά περιδέραια (Εικ. 6). Σε μια αντρική ταφή υπήρχε χάλκινο κράνος (Εικ. 7) και σε άλλες σιδερένιες αιχμές δοράτων και ξίφη.

Η ανασκαφή στη νεκρόπολη της Αιανής, όπως άλλωστε και στα υπόλοιπα νεκροταφεία και τις συστάδες των τάφων που έχουν εντοπιστεί, δεν έχει ολοκληρωθεί. Τόσο οι μεγάλοι χτιστοί τάφοι, που πιστεύουμε ότι ανήκουν σε επιφανείς πολίτες, όσο ιδιαίτερα οι πλούσιοι λακκοειδείς τάφοι με κτερίσματα και έθιμα ταφής παρόμοια με των τάφων της Σίνδου και των αρχαϊκών της Βεργίνας, αποδεικνύουν υψηλό βιοτικό και πολιτιστικό επίπεδο.

Χορηγοί των ανασκαφών στο Νομό Κοζάνης, αλλά και των έργων προστασίας μνημείων, υπήρξαν εκτός από το αρμόδιο Υπουργείο Πολιτισμού, το Υπουργείο Μακεδονίας Θράκης και η Νομαρχία Κοζάνης. Τον υπουργό κ. Στ. Παπαθεμελή και το νομάρχη κ. Γ. Κεραμάρη ευχαριστούμε θερμά και τονίζουμε ότι η δραστηριότητα

για την αποκάλυψη των αρχαιολογικών θησαυρών που αναπτύσσεται χάρη στις αποφάσεις τους για χρηματοδότηση, σημαίνει συγχρόνως και τη διάσωσή τους. Εκτός από τη συστηματική γεωργική καλλιέργεια (εκχερσώσεις, ισοπεδώσεις, βαθιές αρόσεις) και την έξαρση της θησαυροθηρίας, ως άμεσο κίνδυνο ολοκληρωτικής καταστροφής επισημαίνουμε τον έντονο ρυθμό βιομηχανικής ανάπτυξης που παρατηρείται τις τελευταίες δεκαετίες στο Νομό, κυρίως με τα μεγάλα έργα της ΔΕΗ. Χώροι των πεδίων εκσκαφής και αποθέσεων των λιγνιτορυχείων που κρύβουν αρχαιολογικούς και παλαιοντολογικούς θησαυρούς, εκτάσεις με εντοπισμένες αρχαιότητες που πλήττονται συνεχώς από τις αυξομειώσεις του υδάτινου όγκου του τεχνητού φράγματος Πολυφύτου στον Αλιάκμονα, εξακολουθούν να μην ελέγχονται ικανοποιητικά από την Αρχαιολογική Υπηρεσία, παρά τις προσπάθειές μας για συνεννόηση και συνεργασία, με στόχο την εφαρμογή παράλληλης συστηματικής έρευνας και όχι την κρίση του ενεργειακού προγράμματος της χώρας, όπως οι ιθύνοντες διατείνονται.

Έδεσσα,

Εφορεία Κλασικών Αρχαιοτήτων

Γεωργία Καραμήτρου-Μεντεσίδη

THE CEMETERY OF AIANI

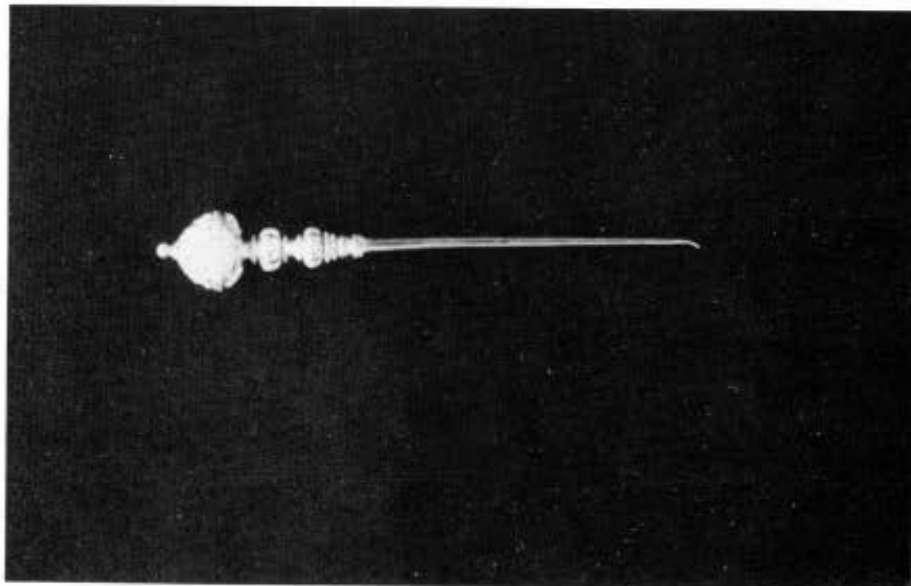
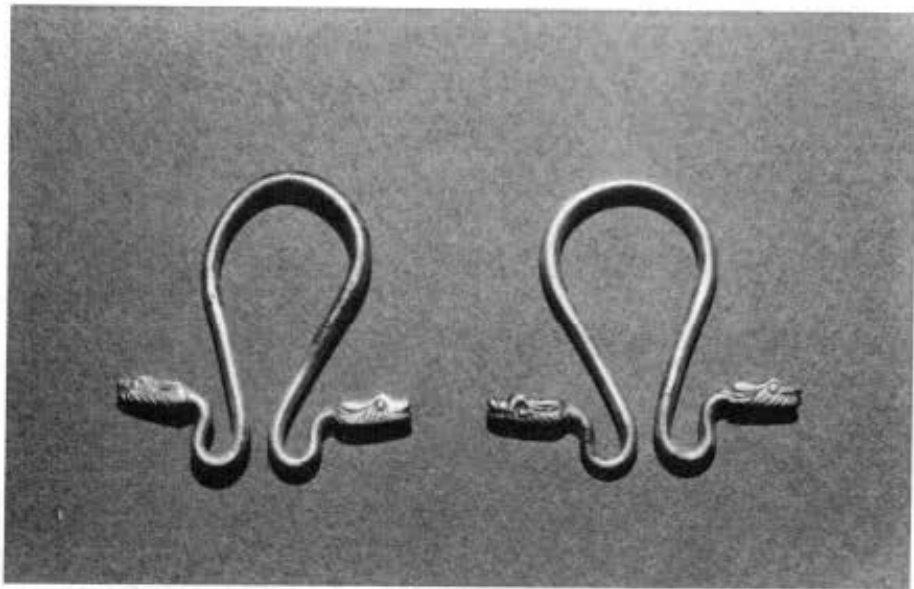
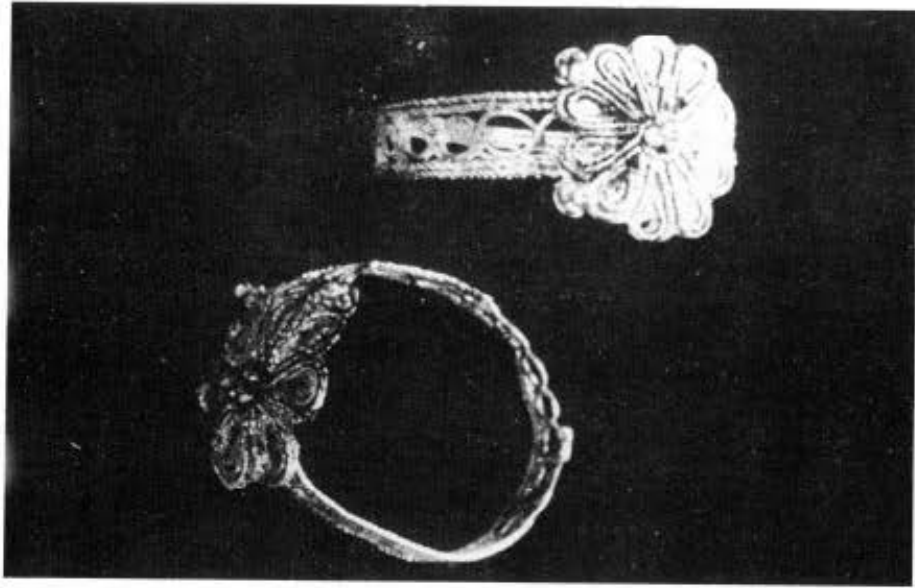
by G. KARAMETROU-MENTESIDI

A cemetery with monumental chamber tombs, cist- and pit-graves dated to the Classical or Archaic period was discovered at «Leibadia», north from the settlement of Megale Rache. The tombs were looted in antiquity, except for a few pit-graves. Both the grave-offerings which were selected from the area and those found in the pit-graves suggest the prosperity of ancient Aiani, recording the history and civilization of the kingdom of Elimeia in Upper Macedonia, about which there is only scattered written evidence.

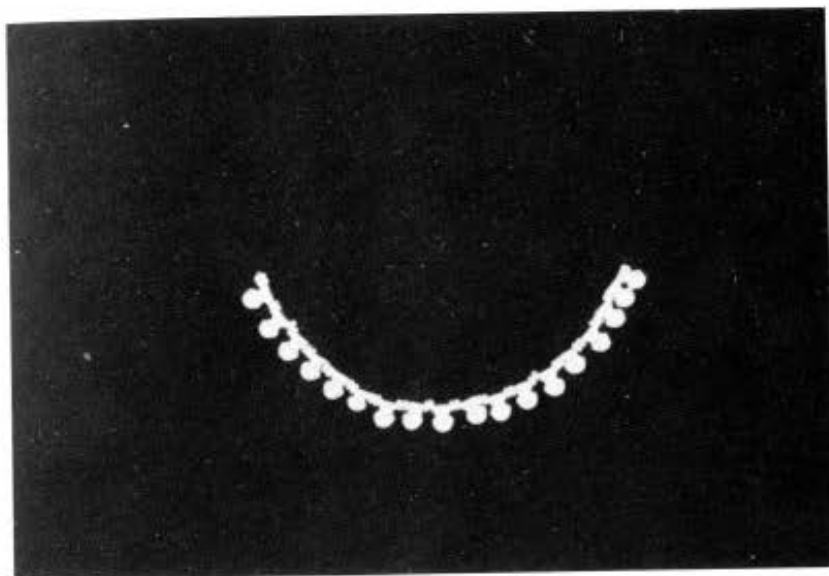
The finds comprise sculpture (head of a kore, body of a kouros, and a lion), Attic and Corinthian pottery, figurines, metal vases, jewellery and weapons.



1. Αιανή. Ο αρχαιολογικός χώρος στη Μεγάλη Ράχη. 2. Η νεκρόπολη στη θέση Λειβάδια.



3, 4, 5. Χρυσά σκουλαρίκια και περόνη από λακκοειδείς τάφους.



6. Χρυσό περιδέραιο. 7. Ανδρική ταφή με χάλκινο κράνος.